

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2023.1.16>
 CZU: 378.03/.04:72

EXIGENȚE METODOLOGICE ALE EDUCAȚIEI ESTETICE CE VIZEAZĂ DEZVOLTAREA LIMBAJULUI VIZUAL LA STUDENȚII ARHITECȚI

Mariana HADJI-BANDALAC,
asistent universitar,
 Școala Doctorală Științe ale Educației
 Universitatea Tehnică a Moldovei
 ORCID iD: 0000-0001-7833-8077

Rezumat. *Prezentul articol conține idei despre importanța dezvoltării limbajului vizual la studenții arhitecți. Domeniul nostru de cercetare se încadrează în problematica abordărilor metodologice cu accent pe dezvoltarea limbajului vizual în cadrul disciplinelor de specialitate, completate de un sistem complex de activități extracurriculare. Susținem ideea că metodele specifice educației estetice trebuie să fie aplicate activ în dezvoltarea limbajului vizual, având o mare valoare în formarea estetică și profesională a studenților arhitecți. Studiul de față își propune să sintetizeze rezultatele unor investigații desfășurate în această arie problematică, determinând fundamentele teoretice și pe cele metodologice de dezvoltare a limbajului vizual al studenților arhitecți din perspectiva valorilor estetice.*

Cuvinte-cheie: *educație estetică, metodologie, metodele educației estetice, dezvoltarea limbajului vizual, studenți arhitecți.*

THE METHODOLOGICAL REQUIREMENTS OF AESTHETIC EDUCATION FOR THE DEVELOPMENT OF VISUAL LANGUAGE OF ARCHITECTURE STUDENTS

Abstract. *This article contains ideas about the importance of visual language development for architecture students. Our field of research falls into the issue of methodological approaches with an emphasis on the development of visual language within specialized disciplines, complemented by a complex system of extracurricular activities. We support the idea that the specific methods of aesthetic education must be actively applied in the development of visual language, having great value in the aesthetic and professional training of architecture students. The present study aims to synthesize the results of some investigations carried out in this problematic area, determining the theoretical and methodological foundations for the development of the visual language of architectural students from the perspective of aesthetic values.*

Keywords: *aesthetic education, methodology, aesthetic education principles, visual language development, architect students.*

Procesul de instruire a viitorilor arhitecți include o activitate complexă în care conexiunea dintre disciplinele teoretice și practice joacă un rol important în dezvoltarea abilităților de gândire creativă și formarea capacităților de comunicare prin intermediul limbajului vizual. Principalele obiective ale educației estetice, prin prisma disciplinelor precum *Studiul Formei (Desen, Pictura, Sculptura)*, *Coloristica*, *Practica creativă*, care sunt studiate în cadrul programului *Arhitectura* (0731.1); *Arhitectura Peisajeră și Amenajarea Spațiilor Verzi* (0731.6), UTM, sunt: dezvoltarea abilităților artistice și creative la studenții arhitecți; cultivarea gustului estetic; formarea intelectului ca structură rațională, evaluativă și critică; sensibilizarea și formarea unei atitu-

dini estetice față de valorile culturale naționale și universale, dezvoltarea capacității de percepere și apreciere a frumosului în natură, artă și în societate, în general etc.

În acest context, pedagogul B. G. Barhin susține că în baza principiilor sistemice a educației în învățământ ar trebui să se țină cont de stabilirea unor proporții între 1 și 10, adecvate în sfera disciplinelor ciclului general, științific, tehnic și artistic. Aceste rapoarte ar trebui să fie: 2,5 (general, științific), 3 (pentru tehnic) și 4,5 (pentru artistic) [10, p. 21]. Pentru a asigura procesul educativ în învățământul școlii superioare de arhitectură, care formează specialiști de înaltă calificare, capabili să abordeze în mod creativ și independent rezolvarea problemelor

profesionale, ar trebui să existe și o restructurare a activităților didactice de specialitate, pentru creșterea eficienței dezvoltării limbajului vizual la studenții arhitecți. Caracterul componentelor constructive ale arhitecturii actuale, adesea, țin un discurs artist cu un vocabular greu de înțeles. Corespunzător edificiilor actuale, arhitectul român Jean Monda [7, p. 266] menționează unii factori, de multe ori absenți în prezent, precum *forța metaforică, de comunicare spirituală a vocabularului arhitectonic* care ar trebui să fie accentuată în stilurile istorice printr-un *aranjament compozițional coerent, prin dispoziții ritmice, simetrii și axialități*. Acest fapt face să fie prezent aspectul inteligibil al limbajului arhitectural. Adesea, termenul *limbaj* al artei este numit *limbaj artistic* sau *metalimbaj* [4], *limbaj vizual* [13], *limbaj plastic* sau *paralimbaj vizual* în materie de arhitectură [7]. În toate cazurile, diversele forme de limbaj artistic au aceeași funcție – de a comunica sentimente, emoții, gânduri, dorințe, bazat pe un sistem de semne. În acest context, Cucuș, în primul rând, plasează *sistemul semiotic* (limbajul formelor, culorilor, liniei), care servește drept material-suport pentru constituirea discursului artistic [4, p. 504] având, totodată, un rol important în proiectarea arhitecturală a studentului. În acord cu opiniile lui Paul Valery [Apud 7, p. 266], menționăm că sunt *clădiri mute*, care n-au nimic de spus și *clădiri care cântă* meritând toată admirația. În acest sens, constatăm că limbajul dă formă grupurilor de clădiri, evidențiind o schimbare a stilisticii de la o epocă la alta care rămâne a fi cunoscută prin caracterul plastic al fiecărui edificiu arhitectural și al amplasării sale urbanistice. În același timp, semnele arhitecturale prin monumentalitatea și plasticitatea clădirii, prin detaliile, elementele, emblemele și diversele simboluri arhitecturale ne informează despre tipul de clădire pe care-l avem în față.

În consens cu cele relatate, E. Țărnă accentuează unele aspecte ale limbajului: *social, omniprezent și pragmatic*. Autoarea susține că limbajul desemnează *facultatea sau aptitudinea de a construi un sistem sau ansamblu de semne, intraductibil sau universal, iar limbile ca expresii particulare, ca realizări conjuncturale ale limbajului, sunt susceptibile de a fi traduse* [9, p. 98].

Arhitectul francez August Perret susține că *construcția este limba maternă a arhitectului, iar arhitectul – poetul care gândește și vorbește prin prisma acesteia* [Apud 5, p. 95].

În aceeași ordine de idei, Iu. Borev [11, p. 192] susține că limbajul *tuturor clădirilor poartă un*

semn de apartenență la o cultură reflectând realități convenționale, iar L. Bârlogeanu identifică acest concept ca drept *maniera operei de artă, în care valoarea se face prezentă* [1, p.121].

Teorii și metode

Metodologia educației estetice constituie un ansamblu de metode, procedee și tehnici utilizate în explorarea complexității și evoluției subiectului studiat ce aparține domeniului *esteticii*. Odată identificat, sistemul de instrumente metodologice permite să pătrundem în esența posibilităților de contribuție la formarea limbajului vizual și dezvoltarea concepției artistice la studenții arhitecți.

Cercetând literatura de profil [1, 2, 3, 4], identificăm două tipuri de metode estetice:

- *cu funcție informativă* (expunerea, descrierea, explicația, învățarea prin descoperire, analiza, brainstorming, observația, sinectica, studiul de caz, experimentul, demonstrarea, algoritmizarea, exercițiul);
- *cu funcție formativă* (convingerea, reflecția personală, jocul, dramatizarea, îndrumarea lecturii și a studiului, sugestia, dezbaterea etc.).

Vorbind despre educația estetică propriu-zisă, B. Lihaciov [12, p. 133] evidențiază trei grupe de metode fundamentale:

1. *metode de asigurare a percepției estetice optime* (demonstrația, analiza, re-percepția, îmbogățirea personalității cu impresii estetice);
2. *metode practice de învățare* (explicația, demonstrația, exercițiul etc.);
3. *metode de activitate artistică și creativă*, printre care un loc important îl ocupă fundamentarea ideii, îndeplinirea sarcinilor creative propriu-zise și analiza critică a operei.

În contextul ultimei tendințe, autorii C. Cucuș [4], D. Sălăvăstru [8], E. Macavei [6], I. Cerghit [2], indică o serie de metode și tehnici specifice stimulării potențialului creativ și dezvoltării limbajului vizual: *brainstormingul, sinectica, proiectul, metoda 6-3-5, metoda Phillips 6-6 etc.* În esență, aceste metode sunt eficiente în condiții de grup, facilitând manifestarea și exprimarea liberă a fiecăruia.

Brainstormingul – din engleză *brain* – creier, *storm* – asalt de idei, furtună, se numește și *metoda asaltului de idei*. Acesta se dovedește a fi o metodă complexă și eficientă în producerea ideilor noi, dar și în *aprecierea, valorizarea unor tehnici de lucru, produse sau performări artistice, în dezvoltarea competențelor de comunicare ș.a.* [4, p. 147].

Astfel, este supranumită *metoda evaluării amânate* sau *filozofia marelui DA* fiind acceptată orice idee pentru moment. Una din caracteristicile esențiale este deblocarea capacității creative chiar și la cel mai timid student, prin suspendarea criticii și autocriticii, contrazicerilor, enunțându-se cât mai multe puncte de vedere, chiar și cele bizare, non-standard, căci – nu calitatea contează, ci cantitatea de idei. Soluțiile sunt evaluate prin compararea ideilor sau prin combinarea acestora. *Sinectica* – *numită și metoda analogiilor*, asemănătoare cu Brainstormingul, dezvoltă idei inedite, eliberează gândirea de șabloane, dă frâu liber exprimării imaginative etc.

Proiectul, considerat ca metodă didactică alternativă pentru cei din domeniile artistice, are o importantă valoare instructiv-educativă și pentru studenții arhitecți, deoarece este axată pe principiul învățării prin acțiune practică, vizând atât aspectele teoretice, cât și pe cele practice, în atingerea finalității. În acest sens, putem spune că proiectul este o metodă motivațională, care implică într-un volum sporit de activități: explorarea și cercetarea formelor vizuale, asimilarea exigențelor gramaticale, descoperirea și exersarea practică, executarea schițelor, studiilor, experimentarea diverselor tehnici și maniere etc., care ar asigura formarea și dezvoltarea limbajului vizual la studentul arhitect [Ibidem, pp. 148-150].

În cadrul procesului instructiv-artistice și educațional, la disciplinele/cursurile universitare precum *Studiul Formei, Bazele compoziției și Coloristica, Practica creativă* sunt formate capacitățile de reprezentare și comunicare vizuală prin prisma limbajului vizual, la studenții arhitecți. Disciplinele date includ un ciclu de exerciții, subiecte precum: reprezentarea corpurilor geometrice, naturi statice, elemente arhitecturale (capitel, vaza antică, rozetă), portrete, construcții și monumente arhitecturale, compoziții frontale, artistice etc., care îi ajută pe studenții arhitecți în însușirea cunoștințelor și formarea deprinderilor practice. Compozițiile artistice realizate după memorie se bazează pe abilitatea de a observa și de a valorifica realitatea formelor vizuale, de a descifra limbajul plastic și semnificativ al acestora. În acest context, instruirea prin *Desen* dezvoltă abilitatea de a vedea esențialul, a percepe forma unui obiect în ansamblu, structura sa plastică, proporțiile, amplasarea în spațiu, relația dintre umbră și lumină – clarobscurul etc. Începând cu studierea formelor vizuale din exterior, ne familiarizăm cu valorile arhitecturale

culturale și cu propriul limbaj specific. În același timp, studentul arhitect câștigă experiență în formarea gândirii spațiale și învață să perceapă analitic obiectele, formele vizuale, dezvoltându-și, totodată, o atitudine estetică: ideal estetic, gust estetic, simț estetic și judecată estetică etc. *Pictura, Coloristica* includ sarcini privind relațiile cromatice sau identificarea culorilor în redarea unei structuri spațiale, volumetrice sau plane; studii combinând culoarea și grafica în proiectarea arhitecturală, raporturi de elemente plastice și mijloace de expresie a limbajului vizual.

Cercetări și rezultate

Experimentul de cercetare a vizat un lot de 104 studenți din anii de studii I și II ai departamentului Arhitectura, desfășurat în anii universitari 2019-2020 (cu studenții programului Arhitectura, ARH (0731.1), inclusiv în 2021-2022 (cu studenții programului Arhitectura Peisajeră și Amenajarea Spațiilor Verzi, APASV (0731.6)). Eșantionul a inclus 84 de studenți de la programul Arhitectura (56 studenți ai anului I și 28 de studenți ai anului II de studii din totalul studenților chestionați ARH) și 20 de studenți de la programul APASV (10 studenți ai anului I și 10 ai anului II de studii); Chestionarul privind necesitatea implementării unui program de dezvoltare a limbajului vizual în contextul educației valorilor estetice cuprinde 12 itemi de mai multe tipuri: de identificare, de verificare a cunoștințelor și de constatare. În cadrul cercetării au participat grupele programului Arhitectura, anul I: ARH - 191 (28 studenți), ARH - 192 (28 studenți); anul II: ARH - 181 (14 studenți), ARH- 182 (14 studenți); grupele programului Arhitectura Peisajeră și Amenajarea Spațiilor Verzi, anul I: APASV-221 (10 studenți), APASV - 211 (10 studenți). Evaluarea inițială s-a realizat la începutul anului universitar 2019-2020. Metoda utilizată pentru colectarea datelor a fost ancheta pe bază de chestionar. Scopul studiului reflectă examinarea nivelului cunoașterii, percepției specificului limbajului vizual și a valorilor estetice de către studenții arhitecți. La etapa preliminară de desfășurare a experimentului studenții au fost chestionați pentru a stabili date semnificative vizând capacitățile de cunoaștere a următoarelor concepte: valori estetice, limbaj vizual, semn, simbol.

În continuare vom analiza rezultatele probelor de constatare incluse în tabele și comparate, luând în calcul răspunsurile grupelor ARH -191, ARH-192 și APASV-221, anul I (vezi tabelul 2, 3) exemplificând unele variante de răspuns pentru primii doi itemi.

Tabelul 1. Constatare comparativă

Nr	Grupuri comparate după program	Anul de studii	Numărul studenților	Valid Procent	Total Procent
11.	ARH	anul I	56	53,846	84%
		anul II	28	26,923	
12.	APASV	anul I	10	9,615	20%
		anul II	10	9,615	

Tabelul 2. Percepția noțiunii de valori estetice

Percepția noțiunii de <i>valori estetice</i> de către studenții grupelor ARH-191, ARH-192	Percepția noțiunii de <i>valori estetice</i> de către studenții grupelor APASV- 221
Redarea binelui, răului etc. prin desene.	Valorile estetice este ceea ce în noi trezește arta.
Valori ce țin de viziunea unei persoane în privința a tot ce este frumos, plăcut, aranjat.	Frumosul bazat pe anumite legi.
Niște idealuri estetice.	Calitățile artei și frumosului.
Frumosul, echilibrul, proporționalitatea.	Valorile ce creează frumosul, arta.
Totalitatea calităților omenești.	Valori ale frumosului.
Prin valori estetice înțeleg simțul dezvoltat al frumosului, bunul gust.	Frumosul, artă, grația, tandrețea.
Ceea ce mă ajută de a percepe arta și frumosul ce mă înconjoară.	Valorile estetice sunt ceea ce o persoană consideră a fi armonios și atractiv.
Reprezintă criteriile de exprimare a lucrării prin culori, linii, forme și care se percepe de ochiul uman.	Nu cunosc.
Perceperea frumosului, calități care corespund frumosului, a bunului gust.	Nu cunosc, dar aş dori să cunosc mai multe despre valorile estetice.

Din multitudinea de răspunsuri, putem concluziona că nu se poate vorbi despre o definiție unitară a valorilor în domeniul esteticii.

Tabelul 3. Percepția noțiunii de limbaj vizual (rezultate comparative)

Percepția noțiunii de <i>limbaj vizual</i> de către studenții grupelor ARH	Percepția noțiunii de <i>limbaj vizual</i> de către studenții grupelor APASV
Ceva cu care interacționăm zi de zi, imaginea din gândurile noastre o expunem mai clar, decât ai face o descriere scrisă.	Comunicare prin aspecte artistice.
Modalitatea de executare și interpretare a unui lucru folosind diferite tehnici, materiale și principii plastice, forme etc.	Frumosul bazat pe anumite legi.
Redarea unei informații prin diferite forme arhitecturale.	Ceea ce vedem și exprimăm prin lucrări.
Mesajul transmis prin imagini.	Limbajul ochiului cu ajutorul căreia percepem arta vizuală.
Un grup de obiecte, culori, forme care ne vorbesc ceva, care pot exprima cuvinte fără a vorbi.	Ceea ce vezi, simți și înțelegi.
N-am învățat.	Ce înseamnă limbaj vizual?
Nu cunosc, sunt anul I.	Nu am învățat.
Metodă de a transmite date.	Nu cunosc.
Nu cunosc ce este limbajul vizual.	Nu cunosc, dar aş dori să învăț.

Tabelul 4. Nivelul de cunoaștere a noțiunilor (rezultate comparative)

Studenți din cadrul departamentului Arhitectura, anul I ARH (0731.1), APASV (0731.6)	Cunoștințele verificate Nr. studenți	Identificarea noțiunii de limbaj vizual	Identificarea valorilor estetice
ARH-191, ARH-192 APASV-221	104	a) corect - 14% b) parțial corect-19% c) incorect- 44% d) absența unui răspuns sau este negativ -23%	a) corect - 10% b) parțial corect -20% c) incorect -60% d) absența unui răspuns sau este negativ - 10%

Aceste date demonstrează un interes sporit pentru *limbajul vizual*, dar, totodată, numărul sporit de răspunsuri eronate și negative vizând semnificația conceptului.

În Tabelul 4 sunt ilustrate rezultatele din cadrul acestei etape a experimentului, nivelurile fiind indicate prin litera A – nivel bun, care include descriptori notați prin a); B – nivel mediu, care include descriptori notați prin b); C – nivel mai jos de mediu, care includ descriptori notați prin c); D – absența unui răspuns sau este negativ, includ descriptorii notați prin d). Rezultatele probelor de constatare au fost incluse în tabele și comparate luând în calcul răspunsurile grupelor ARH -191, ARH-192 și APASV-221, anul I (vezi tabelul 4).

Analiza comparativă a datelor reprezentate în Tabelul 4 permite să constatăm că studenții din cadrul departamentului *Arhitectură* au valori apropiate și că nu există o diferență semnificativă între mediile obținute de studenții implicați în experimentul de constatare. Pentru a pune în evidență aceste rezultate am decis să sintetizăm scorurile obținute după principiul distribuției procentuale, prezentându-le conform rangurilor respective (Figura 1).

Recomandări vizând activități de dezvoltare a limbajului vizual

Impactul educațional al artei nu se limitează doar la sfera disciplinelor estetice, dar este completat și de sistemul activităților extracurriculare. Așadar, un rol important în dezvoltarea și stăpânirea elementelor de limbaj vizual la studenții arhitecți le au diversele forme de activități extracurriculare. Adesea, activitățile date sunt bazate pe metoda proiectului implicând studentul arhitect în diverse sarcini pline de semnificație. Prin organizarea concursurilor, expozițiilor, olimpiadelor avem drept scop nu numai dezvoltarea abilităților practice prin utilizarea diverselor materiale, instrumente, tehnici, dar și dezvoltarea sensibilității, senzorialității vizuale, imaginației, creativității, capacității de receptare a mesajului vizual, înțelegerea semnificației estetice a operelor și formelor vizuale, decodificarea limbajelor artistice, disocierea valorilor de nonvalori, depistarea kitsch-ului și diferențierea lui de forma unei opere arhitecturale; formarea gustului estetic prin perceperea operelor autentice și valorice.

Seriile de expoziții organizate la finele anului de învățământ, cu lucrările studenților realizate în cadrul orelor practice, la disciplinele: *Studiul Formei*

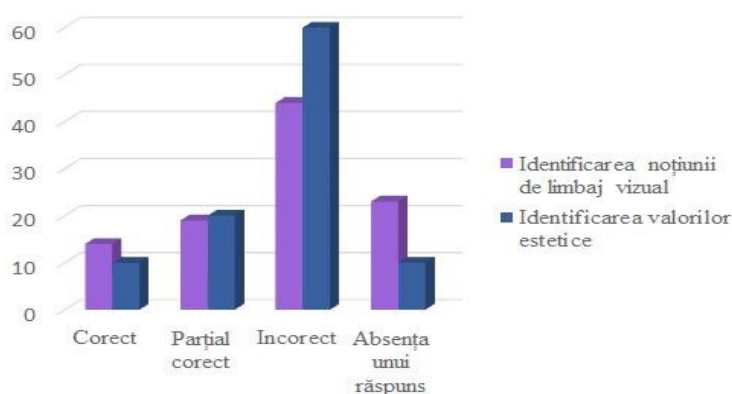

Figura 1. Mediile comparative vizând nivelul de cunoaștere a noțiunilor

(*Pictură, Desen, Sculptură*), *Coloristică, practica de Desen-Pictură*, cu tematica *Arhitectii redefinesc hotarele comunicării vizuale, Viziunea tinerilor arhitecți, Trei minute, Chișinăul de altădată*, observăm încă de la primele etape ale proiectului că toți studenții sunt implicați activ în investigarea problemei și a subiectelor expuse, în analiza conținutului și a formei arhitecturale. Această activitate constituie o modalitate de a implica studentul arhitect în procesul de contemplare, descoperire și acumulare a experienței artistice și estetice, în procesul de reinterpretare a naturii la nivelul căreia se emit judecăți de gust și de valoare.

Preocupările estetice constante conduc la dezvoltarea gustului estetic și a capacităților de percepere și apreciere a frumosului autentic prin prisma limbajului vizual. În cadrul acestor activități, viitorul arhitect își poate etala cunoștințele și capacitățile creatoare prin imagini cu o profunzime stilistică, coloristică și spațială. Construcția grafică și picturală a elementelor arhitecturale transpune observațiile studenților obținute din studiile făcute după natură.

O altă idee de proiect, în dezvoltarea capacității de exprimare a studentului arhitect prin intermediul limbajului vizual, este concursul universitar de pictură cu genericul *Limbajul simbolurilor culturale în viziunea artistică a studentului arhitect*. Concursul de pictură se desfășoară anual în conformitate cu prevederile Regulamentului de organizare și desfășurare a concursurilor universitare, aprobat prin Ordinul Facultății Urbanism și Arhitectură nr. 6 în data de 31.03.2021. În fiecare an, prin regândirea unor tematici cu subiecte noi dedicate cercetării – percepției frumosului estetic, vom motiva studentul de a participa la acest concurs, oferindu-i un spațiu de a se manifesta, de a investiga și de a-și dezvolta limbajul vizual.

În cadrul acestui concurs s-au întreprins activități de formare și dezvoltare a limbajului vizual precum: identificarea limbajului vizual al edificiilor arhitecturale vizând *Chișinăul de altădată*; realizarea schițelor în baza informației acumulate; realizarea compozițiilor în tehnica vopselelor de ulei sau acril în baza cercetărilor, căutărilor, schițelor. Este cert faptul că pentru *asigurarea dezvoltării limbajului vizual la studenții arhitecți* este necesar să propunem studenților atât un șir de activități practice individuale, cât și diverse întâlniri cu plasticieni vestiți. De exemplu, experiența demonstrată de artiștii plastici Ion și Valeriu Jabinschi – un masterclass or-

ganizat în incinta *Centrului Academic Internațional Eminescu*, care a impresionat studenții arhitecți ai Universității Tehnice din Moldova prin explicarea a două tehnici diverse: tehnica acuarelei pe umed și pastel. Atenția studenților a fost reținută și de materialele utilizate de artiștii plastici, primind sfaturi prețioase în folosirea acestora, totodată, au fost motivați și instruiți în căutarea sursei de inspirație. Avem, prin urmare, de-a face cu o formare organizațională și estetică care generează ca efect principal o anume autonomie în dezvoltarea limbajului vizual.

În viziunea unor autori, practicile estetice și artistice sunt văzute ca „zone de interferență” specifice, eficiente, productive, cu condiții favorabile pentru dezvoltarea profesională, cât și personală; sunt mișcări care produc conexiuni, schimb de viziuni, aprecieri, recuperări etc. [14, p. 22].

Pentru asigurarea calității procesului educațional universitar, cadrele didactice trebuie să identifice și să aplice în practică metode variate cu aspecte favorabile în atingerea scopului: metode teoretice (deductive), empirice (inductive), de sinteză, de analiză, de formare a priceperilor și deprinderilor, de evaluare a rezultatelor, metode de activitate individuală, activitate în echipă, metode generale, specifice etc. folosite cu precădere la nivelul inițial de instruire. Pe lângă acțiunile educative la disciplinele artei plastice (*Studiul formei, Pictură, Coloristică*), care au un rol important în formarea/dezvoltarea limbajului vizual, în asigurarea educației estetice, trebuie organizate diverse activități extracurriculare – olimpiade, concursuri, masterclass-uri, mese rotunde precum și vizitarea centrelor expoziționale atât în țară, cât și în străinătate, care fac să fie evidente performanțele studentului arhitect, necesare pe tot parcursul activității profesionale. Alegerea metodei utilizate în educația estetică variază în funcție de particularitățile temei și obiectivele stabilite. Remarcăm, în mod special, că pentru studenții arhitecți pot fi folosite următoarele metode: *observația, analiza, decodificarea, lectura ilustrațiilor, descoperirea, consultarea, interpretarea, exersarea, crearea* etc.

Generalizând ideile expuse, menționăm că dezvoltarea limbajului vizual la studenții arhitecți este un proces de lungă durată, obținut prin antrenarea acestora în activități teoretico-practice (individuale și extracurriculare), formându-le aptitudini de contemplare, descoperire și acumulare a experienței estetice.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. BÂRLOGEANU, L. *Psihopedagogia artei. Educația estetică*. Iași: Editura Polirom, 2001. 216 p.
2. CERGHIT, I. *Metode de învățământ*. Ediția a IV-a revăzută și adăugită. Iași: Editura Polirom, 2006.
3. CRISTEA, S. *Dicționar de pedagogie*. Chișinău-București: Grupul Editorial Litera/Litera Internațional, 2000, 400 p. ISBN 9975-74-248-3.
4. CUCOȘ, C. *Educația Estetică*. Iași: Editura Polirom, 2014, 224 p. ISBN 978-973-46-4978-5.
5. HADJI-BANDALAC, M. *Contribuții la educația valorilor estetice*. Note de curs. Chișinău: Editura „Tehnica – UTM”, 2023, 144 p. ISBN 978-9975-45-916-7.
6. MACAVEI, E. *Pedagogie. Teoria educației*, Educația XXI. Vol. II. București: ARAMIS, 2002, 448 p. ISBN 973-8294-01-0.
7. MONDA, J. *Stilul arhitecturii contemporane*. București: Editura Albatros, 1986, 159 p.
8. SĂLĂVĂSTRU, D. *Psihologia educației*. Iași: Editura Polirom, 2004, 288 p.
9. ȚĂRNĂ, E. *Bazele comunicării*. Chișinău: Prut internațional, 2017, 408 p.
10. БАРХИН, Б. Г. *Методика архитектурного проектирования*. Москва: Стройиздат, 1982, 224 с.
11. БОРЕВ, Ю. *Эстетика*. Москва: Издательство политической литературы, 1988, 496 стр. ISBN 5-250-00130-0.
12. ЛИХАЧЕВ, Б. *Эстетика воспитания*. Москва: Издательство Педагогика, 1972, 160 стр.
13. ACASO, M., MEGIAS, C. *Soberania visual. Una guia para la autogestión de las imagenes*. Barcelona: Paidós Educacion, 2022, 273 pages. ISBN 978-84-493-4020-8.
14. GHILARDI, M., MOELLER, H. *The bloomsbury research handbook of chinese aesthetics and philosophy of art*. Hardcover: Bloomsbury Academic, 2021, 384 pages. ISBN-13: 978- 1350129764.